

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
із навчальної дисципліни «Ризик - менеджмент»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Логістика

м. Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол від 15.08.2022 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Пушкар О.І.

Рецензенти:

1. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук, професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.
2. Викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., старший викладач Цимбалістова О.А.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема 1. Сутність та системні характеристики ризику	12	1	0	0	0	11	Поточне усне опитування,
Тема 2. Аналіз і оцінка ризиків	13	1	0	1	0	11	Поточне усне опитування,
Тема 3. Сутність управління ризиками. Методи ризик-менеджменту	13	1	0	1	0	11	Тестові завдання,
Тема 4. Страхування ризиків	14	1	0	1	0	12	Поточне усне опитування,
Тема 5. Етапи реалізації програми ризик-менеджменту на підприємстві	12	1	0	1	0	10	Поточне усне опитування,
Тема 6. Операційний ризик-менеджмент	13	1	0	1	0	11	Тестові завдання
Тема 7. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання	13	0	0	1	0	12	Оцінка виконання практичних робіт за індивідуальними варіантами
Всього за семестр № 7:	90	6	0	6	0	78	залік

2. Методичні вказівки до практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема № 1. «Сутність та системні характеристики ризику»

Тема № 2. Аналіз і оцінка ризиків. Сутність та системні характеристики ризику»

Тема № 3. «Сутність управління ризиками. Методи ризик-менеджменту»

Навчальна мета заняття: оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо сутності, класифікації та системних характеристик ризиків, аналізу ризиків, набути навички визначення основних факторів ризику та основних видів ризику, ознайомлення з природою ризиків, з основними

елементами системи управління ризиками, набуття навиків прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності.

Кількість годин - 2 години .

Місце проведення: аудиторія коледжу.

Міні-лексикон:

Ризик; управління ризиками; ризик - менеджмент; невизначеність; підприємницький ризик, ризики в логістичних ланцюгах, якісний та кількісний аналіз ризику, методи оцінювання ризику, аналіз доцільності втрат, зони економічного ризику, системи управління ризиками, принципи аналізу ризиків, методи та засоби управління ризиками, стратегія управління ризиками, утрати (збитки) у разі настання несприятливої ситуації, крива економічного ризику, очікувані втрати від транспортних аварій, імовірність виникнення втрат, виникнення транспортної аварії, пошкодження транспортного засобу.

План проведення заняття:

I. Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок здобувачів по темі практичного заняття.

II. Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю здобувачів, розв'язування питань різної складності з їх обговоренням.

Навчальні питання: дати усну відповідь на поставлені питання, розв'язати ситуаційні задачі.

Питання для обговорення:

1. Обґрунтуйте сутність та зміст ризик-менеджменту.
2. Перелічіть основні етапи розвитку ризик-менеджменту та охарактеризуйте їх.
3. Визначте основні класифікаційні ознаки ризиків.
4. Охарактеризуйте сутність невизначеності та ризику.
5. Перелічіть основні фактори ризику та охарактеризуйте їх.
6. Висвітліть функції, які виконують ризики.
7. Сформулюйте основні причини підприємницьких ризиків.
8. Розкрийте сутність ризику в логістичному ланцюзі.
9. Як здійснюється класифікація логістичних ризиків?
10. Охарактеризуйте ризики основних елементів ланок постачання.
11. Що означають поняття “внутрішні ризики” і “зовнішні ризики” в логістичному ланцюзі.
12. На яких принципах здійснюється аналіз ризиків?
13. В якій послідовності проводиться аналіз ризиків?
14. Які втрати можуть виникати в процесі реалізації ризиків?
15. Які методи застосовують для аналізу ризиків?

16. Поясніть відмінності між якісним і кількісним аналізом ризиків.
17. Дайте визначення поняттю «управлінське рішення» та охарактеризуйте сутність управлінських рішень.
18. Охарактеризуйте процедуру підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень.
19. Охарактеризуйте методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.
20. Охарактеризуйте зони ризику і ситуації невизначеності.

Питання цільових виступів студентів

1. Ризик-менеджмент як галузь наукового управління.
2. Діяльність ризик-менеджера в організації.
3. Взаємозв'язок між невизначеністю та ризиком.
4. «Невизначеність» та фактори, що впливають на неї.
5. Взаємозв'язок ризику і прибутку підприємства.
6. Сутність комплексної оцінки ризиків.
7. Оцінка вибору оптимальної стратегії поведінки в умовах ризику з використанням дерева цілей?
8. Застосування певного методу оцінювання ризику для підприємців.
9. На вирішення яких завдань спрямоване управління ризиками?
10. На яких принципах базується управління ризиками?
11. З яких етапів складається процес управління ризиками?
12. Чим відрізняється стратегія управління ризиком від тактики і політики управління ризиком?

Тестові завдання для здобувачів вищої освіти:

1. *За сферою походження розрізняють такі види ризику:*
 - а) інвестиційний;
 - б) виробничий;
 - в) адміністративно-законодавчий;
 - г) ризики галузевого походження;
 - д) демографічний.
2. *Статистична міра взаємодії двох випадкових змінних – це:*
 - а) дисперсія;
 - б) середньоквадратичне відхилення;
 - в) коваріація.
3. *Якісний аналіз дає можливість:*
 - а) визначити чинники й зони ризику;
 - б) розрахувати ступінь окремих ризиків і ризику певного виду діяльності в цілому;

- в) визначити ймовірність появи випадку втрат (ймовірність реалізації ризику);
 - г) ідентифікувати можливі ризики.
4. *Проблеми, пов'язані з обмеженням прав власності щодо продукції, яка створюється підприємством, є джерелом появи:*
- а) виробничого ризику;
 - б) адміністративно-законодавчого ризику;
 - в) маркетингового ризику;
 - г) усі відповіді помилкові.
5. *Недоліком методу аналогів є:*
- а) недостатня розробленість (на даний час) методу на теоретичному рівні;
 - б) ігнорування чинника постійного розвитку будь-якої діяльності;
 - в) невисока точність оцінювання;
 - г) усі відповіді помилкові.
6. *Розсіювання значення випадкового параметра від його середнього значення, що прогнозується, характеризується:*
- а) математичним сподіванням;
 - б) дисперсією;
 - в) середньоквадратичним відхиленням;
 - г) коефіцієнтом варіації.
7. *Прийняття ризику є доцільним за умови:*
- а) низької ймовірності втрат високого рівня збитків;
 - б) великої ймовірності втрат і низького рівня збитків;
 - в) низької ймовірності втрат і низького рівня збитків;
 - г) усі відповіді помилкові.
8. *Суб'єкт схильний до ризику, якщо для нього:*
- а) більш пріоритетною є можливість отримання гарантованого сподіваного виграшу в лотереї, ніж участь в ній;
 - б) більш пріоритетною є участь в лотереї, ніж можливість отримання гарантованого сподіваного виграшу в ній;
 - в) однаково чи приймати участь в лотереї, чи отримати гарантований сподіваний виграш у ній.
9. *На рівні прийняття стратегічних управлінських рішень відокремлюють такі внутрішні фактори ризику:*
- а) хибний вибір чи неадекватне формулювання цілей підприємства;
 - б) недостатня якість управління підприємством;
 - в) помилковий прогноз розвитку зовнішнього господарського

середовища в довгостроковій перспективі тощо.

10. Ймовірність появи втрат у разі реалізації цінних паперів або інших товарів через зміну оцінки їхньої якості та споживної вартості зумовлює:

- а) фінансовий ризик;
- б) ризик ліквідності;
- в) інфляційний ризик;
- г) дефляційний ризик

Ситуація 1. Ви є студентом ВНЗ. Які ризики супроводжують ваше навчання? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Ситуація 2. Ви збираєтеся стати підприємцем. З якими ризиками на етапі відкриття власної справи ви можете зіткнутися? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Завдання 1

Оскільки державний розподіл випускників вищих навчальних закладів скасовується, то вже не йтиметься про гарантований «збут» державі молодих фахівців. З іншого боку, вузам надаються широкі права у плануванні своєї діяльності. Отже, виникає необхідність переорієнтувати роботу вузів згідно з потребами замовників. Практично це означає повну перебудову економічних засад діяльності вузів, створення нового економічного механізму вищої освіти. Якому виду (або видам) ризику буде надано пріоритетне значення при визначенні величини набору на окрему спеціальність? Хто повинен взяти на себе цей ризик, у яких розмірах – питання, що постає перед вищою школою та її замовниками.

Завдання 2

Оцініть ризик вкладення грошей у заходи з метою вибору заходу з найменшим ризиком.

Захід 1. Спостерігалось 20 випадків одержання прибутку. Прибуток (від грошей, укладених спочатку) у 20 % – 7 разів, 25 % – 6 разів, 15 % – 3 рази, 12 % – 4 рази.

Захід 2. Спостерігалось 22 випадки одержання прибутку. Прибуток у 20 % – 5 разів, 25 % – 5 разів, 15 % – 5 разів, 7 % – 3 рази, 10 % – 4 рази.

Теми для рефератів

1. Ризик – менеджмент та його вплив на розвиток бізнесу.
2. Основні етапи розвитку ризик – менеджменту.
3. Розвиток ризик – менеджменту в Україні.
4. Умови застосування методу Дельфи при проведенні експертних оцінювань.
5. Ідентифікація потенційних зон ризику при аналізі доцільності витрат.

6. Використання аналітичного методу оцінки ризиків.
7. Стратегія і тактика ризик – менеджменту: переваги та недоліки.
8. Аутсорсинг управління ризиками для вітчизняних підприємств
9. Базова класифікація ризиків у логістиці

Література: [1,1; 1.2;1.3].

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

Практичне заняття № 2

Тема № 4. «Страховання ризиків»

Тема № 5. «Етапи реалізації програми ризик-менеджменту на підприємстві»

Навчальна мета заняття: оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо сутності страхування ризиків, класифікації страхування ризиків та їх характеристика, закріплення теоретичних знань щодо реалізації програми ризик менеджменту на підприємстві, ознайомлення з особливостями управління ризиками на підприємствах.

Кількість годин - 2 години.

Місце проведення: аудиторія коледжу.

Міні-лексикон: Страхування, види страхування, страховий ринок, страхова послуга, страхування вантажів, страхування відповідальності, страхова подія, страхова премія, інтегрований та дезінтегрований механізм управління ризиками, програми ризик – менеджменту, економічний ризик, політика управління ризиками, культура ризик-менеджменту.

План проведення заняття:

I. Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів по темі практичного заняття.

II. Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування питань різної складності з їх обговоренням,.

Навчальні питання: дати усну відповідь на поставлені питання, розв'язати ситуаційні задачі.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає сутність страхування як економічної та фінансової категорії?
2. У чому полягає мета страхування?

3. Які функції виконує страхування?
4. Хто є основними суб'єктами страхового ринку?
5. Що може виступати об'єктом страхування?
6. Що розуміють під класифікацією у страхуванні?
7. Висвітліть класифікацію страхування за видами небезпек?
8. В чому полягає зміст і призначення соціального страхування?
9. В чому економічний зміст страхування відповідальності?
10. Який економічний зміст закладено в механізм перестрахування?
11. Розкрийте сутність страхового ринку?
12. Дайте характеристику сучасного стану страхового ринку України?
13. Сформууйте визначення страхової послуги? Які особливості має страхова послуга?
14. В чому полягає суть страхування вантажів?
15. Як визначається розмір збитку, що стався внаслідок страхової події?
16. Розкрийте суть страхування відповідальності перевізників вантажів.
17. Як визначаються страхові премії за перевезення вантажів?
18. Висвітліть суть цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
19. Сутність медичного страхування.
20. Що означає укладання угоди «спот»?
21. Висвітліть суть угоди «форвард»?
22. Охарактеризуйте ф'ючерсні угоди.
23. Що означає офсетна угода?
24. У чому полягає суть операцій хеджування?
25. Сутність та структурна будова системи управління ризиками на підприємстві.
26. Цілі та функції системи управління ризиком.
27. Що є передумовою економічного ризику у ринковій економіці?
28. У чому полягає відмінність (особливість) економічного ризику?
29. Інтегрований та дезінтегрований механізм управління ризиками на підприємстві.
30. Етапи реалізації програми ризик – менеджменту на підприємстві.

Питання цільових виступів студентів

1. Форми страхування в Україні.
2. Поняття і терміни, які використовують у страхуванні
3. Страхування підприємницьких ризиків
4. Особливості страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в європейських державах?
5. Форми здійснення страхування відповідальності перевізників за вантаж?
6. Зобов'язання суб'єктів за торговельним договором типу CIF?
7. Зобов'язання суб'єктів за торговельним договором типу CFR?
8. Відповідальність суб'єктів за договором типу FOB?
9. Основні зобов'язання сторін при перевезенні вантажів за договором типу FAS?

10. Особливості страхування відповідальності автоперевізника за вантаж.
11. Страхування відповідальності залізниць?
12. Страхування відповідальності за вантаж морського перевізника.
13. Особливості страхування відповідальності авіаційного перевізника.
14. Сутність та правила побудови стратегії ризик-менеджменту.
15. Форми та зміст політики управління ризиками.
16. Тактичні заходи з управління ризиком.
17. Система стратегічних цілей управління ризиком.
18. Правила побудови стратегії ризик-менеджменту.
19. Основні форми політики управління ризиками.
20. Етапи побудови та характеристика структурних елементів комплексної системи ризик-менеджменту на підприємстві.

Тестові завдання для здобувачів вищої освіти:

1. Інвестиційні рішення – це:

- а) рішення щодо визначення обсягу та структури коштів, що інвестуються (власних і позикових);
- б) рішення щодо вкладення (інвестування) коштів в активи в певний момент часу з метою одержання прибутку в майбутньому;
- в) акти діяльності особи, яка приймає рішення, з обґрунтованого вкладення фінансових і реальних (матеріальних та нематеріальних) інвестицій;
- г) усі відповіді правильні.

2. Граничну величину ставки дисконту, вище якої проект стає збитковим, віддзеркалює такий показник, як:

- а) індекс прибутковості;
- б) внутрішня норма окупності;
- в) коефіцієнт дисконтування;
- г) внутрішній коефіцієнт рентабельності.

3. Розрахунок майбутнього фінансового результату за певний період часу називають:

- а) приведенням майбутнього грошового потоку до результату цього періоду;
- б) дисконтуванням;
- в) усі відповіді правильні.

4. Фінансові рішення – це:

- а) рішення щодо визначення обсягу та структури коштів, що інвестуються (власних і позикових);

- б) рішення щодо вкладення коштів в активи в певний момент часу з метою одержання прибутку в майбутньому;
- в) акти діяльності особи, яка приймає рішення, з обґрунтованого вкладення фінансових та реальних (матеріальних та нематеріальних) інвестицій;
- г) забезпечення поточного фінансування наявних коротко- і довгострокових активів (структура власних засобів, позикових засобів, поєднання коротко- та довгострокових джерел).

5. Чи може середньозважена ціна капіталу підприємства використовуватися як ставка дисконту:

- а) так;
- б) ні;
- в) так, але за певних умов?

6. Втрати, пов'язані зі зміною ставлення покупців (реальних або потенційних) до продукту, що його виготовляє підприємство, у бік переваги інших продуктів, – це :

- а) матеріальні втрати;
- б) фінансові втрати;
- в) репутаційні втрати;
- г) усі відповіді помилкові.

7. Втратами від здійснення виробничої діяльності можуть бути:

- а) зниження прогнозованих обсягів виробництва й реалізації продукції;
- б) зниження цін реалізації продукції;
- в) непередбачені штрафи та стягнення;
- г) зміна курсу грошей, валюти, цінних паперів

8. Створення спеціальних резервних фондів у натуральній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику) є методом:

- а) уникнення ризику;
- б) компенсації ризику;
- в) збереження ризику;
- г) передачі ризику.

9. До заходів впливу на ступінь ризику, що передують несприятливій події, плануються та здійснюються завчасно, належать:

- а) страхування;
- б) самострахування;
- в) позички, кредити, дотації;
- г) диверсифікація;
- д) усі відповіді правильні.

10. За умов катастрофічних збитків і низької ймовірності виникнення втрат доцільним є такий напрям зниження ризиків, як:

- а) створення резерву;
- б) зовнішнє страхування;
- в) прийняття ризику;
- г) розподіл ризику.

Завдання 1.

Фірма вирішує питання про доцільність своєї роботи на певному ринку, користуючись такою інформацією своїх аналітиків: потенційна річна місткість ринку – 1 млн. одиниць продукції; на ринку працюють ще три фірми аналогічного профілю, які контролюють 80 % його потенційної місткості; ціна реалізації одиниці продукції на даний момент – 75 грн.; фірма може зайняти частку даного ринку завдяки зниженню ціни реалізації продукції на 10 %; можливий ступінь ризику під час роботи на цьому ринку характеризується виникненням таких ситуацій – відхилення реальної ціни від очікуваної може становити: а) + 5 %; б) – 10 %. Необхідно визначити ступінь цінового ризику та його вплив на результати діяльності фірми.

Завдання 2.

Фірма розробляє та впроваджує нову техніку. З якими видами ризиків стикається фірма? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Темати для рефератів

1. Класифікація операцій хеджування.
2. Порядок і умови здійснення страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні.
3. Види і форми страхування визначені в Законі України про страхування.
4. Вплив особистості суб'єкта, що приймає рішення на здійснення ризик-менеджменту.
5. Логістична діяльність у процесі ухвалення рішення в умовах невизначеності та ризику.

Література: [1,1; 1.2;1.4; 2.2; 3.3].

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

Практичне заняття № 3

Тема № 6. «Операційний ризик-менеджмент»

Тема № 7. «Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання»

Навчальна мета заняття: оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо, сутності операційного ризик менеджменту оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо, сутності ризику, класифікації та моделювання операційних ризиків. оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо, сутності ризику у зовнішньоекономічній діяльності, класифікації ризиків та їх системні характеристики, міжнародними стандартами управління ризиками суб'єктів господарювання

Кількість годин - 2 години.

Місце проведення: аудиторія коледжу.

Міні-лексикон: Операційний ризик – менеджмент; ймовірність несприятливих подій; системні ризики; процедурні ризики; ризики, пов'язані з персоналом, фактори ризику, карти потоків, метод «події – наслідки», чинники зовнішнього середовища, системно – синергетичний підхід до управління ризиками, концепція прийнятного ризику, ключовий стандарт управління ризиками, стандарт з управління ризиками «FERMA».

План проведення заняття:

I. Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь і навичок студентів по темі практичного заняття.

II. Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю студентів, розв'язування питань різної складності з їх обговоренням.

Навчальні питання: дати усну відповідь на поставлені питання, розв'язати ситуаційні задачі.

Питання для обговорення:

1. Назвіть операційні ризики та дайте їм характеристику.
2. Яку інформацію фіксують у картах потоків?
3. Охарактеризуйте метод «події – наслідки»
4. На які етапи розділяють процес ідентифікації ризику?
5. Які підходи застосовуються до аналізу фінансової та управлінської звітності?
6. Які методи оцінки ймовірності несприятливих подій застосовуються в операційному ризик – менеджменті?
7. Які особливості притаманні ризикам, зумовленим сучасним станом розвитку вітчизняних підприємств?
8. Особливості керування підприємством в умовах ризику.
9. Тактичні заходи з управління ризиком.
10. Дайте характеристику методу побудови «дерева подій».

11. Дайте характеристику операційним ризикам.
12. Охарактеризуйте ризики, зв'язані з персоналом підприємства.
13. Охарактеризуйте системні ризики в операційному ризик – менеджменті.
14. Охарактеризуйте процедурні ризики в роботі підприємства.
15. Які методи використовують для моделювання операційних ризиків?
16. Методичні підходи, технологія та організація комплексної системи управління ризиками на підприємстві.
17. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту у складі інтегрованої системи менеджменту підприємства.
18. Світова практика застосування стандартів ризик-менеджменту до управління підприємницькими ризиками.
19. Сутність та складові основоположних стандартів з управління ризиком: Enterprise Risk Management – Integrated Framework (ERM).
20. Сутність та складові основоположних стандартів з управління ризиком Risk management – Principles and guidelines on implementation

Питання цільових виступів студентів

1. Особливості аналізу операційних ризиків у фінансових інститутах.
2. Характеристика етапів управління операційними ризиками.
3. Форми та зміст політики управління ризиками.
4. Етапи управління операційними ризиками.

Тестові завдання для здобувачів вищої освіти:

1. *За ступенем ймовірності настання подій розрізняють:*
 - а) об'єктивну невизначеність;
 - б) повну визначеність;
 - в) повну невизначеність;
 - г) суб'єктивну невизначеність;
 - д) часткову невизначеність.
2. *Яка з наведених далі причин сприяє виникненню невизначеності під час реалізації господарського рішення в організації:*
 - а) нестача повної та достовірної інформації;
 - б) поганий настрій керівника під час розроблення господарського рішення;
 - в) несправність комп'ютера?
3. *Умова, за якої корисність очікуваного доходу менша, очікувана корисність – це умова:*
 - а) схильності до ризику;
 - б) несхильності до ризику;
 - в) байдужості до ризику.
4. *Ризик – це:*
 - а) ймовірність недоотримання прибутку в результаті здійснення певних дій, операцій;

- б) джерело отримання додаткового підприємницького прибутку;
- в) ймовірність втрати ресурсів чи понесення збитку в результаті здійснення певних дій, операцій;
- г) усі відповіді правильні.

5. *Факторами ризику непрямого впливу є:*

- а) податкова система;
- б) непередбачені дії органів місцевого та державного самоврядування;
- в) економічна ситуація в країні та галузі;
- г) ринкова кон'юнктура.

6. *Обмін (купівля-продаж) відповідними фінансовими активами чи фінансовими зобов'язаннями з метою поліпшення їхньої структури та зниження можливих утрат покладено в основу:*

- а) опціонів;
- б) ф'ючерсних контрактів;
- в) операції "своп".

7. *До заходів впливу на ступінь ризику, що передують несприятливій події, плануються та здійснюються завчасно, належать:*

- а) страхування;
- б) самострахування;
- в) позички, кредити, дотації;
- г) диверсифікація;
- д) усі відповіді правильні.

8. *До напрямів, спрямованих на збереження рівня ризику, належать:*

- а) відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку (без фінансування);
- б) створення спеціальних резервних фондів у натуральній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику);
- в) лімітування;
- г) усі відповіді правильні.

9. *Суб'єкт схильний до ризику, якщо для нього:*

- а) більш пріоритетною є можливість отримання гарантованого сподіваного виграшу в лотереї, ніж участь в ній;
- б) більш пріоритетною є участь в лотереї, ніж можливість отримання гарантованого сподіваного виграшу в ній;
- в) однаково чи приймати участь в лотереї, чи отримати гарантований сподіваний виграш у ній.

10. *Премія за ризик – це:*

- а) різниця між сподіваним виграшем та детермінованим еквівалентом лотереї;

- б) різниця між детермінованим еквівалентом лотереї та сподіваним виграшем;
- в) сума сподіваного виграшу та детермінованого еквівалента лотереї.

Ситуація 1. Поміркуйте, які ризики зовнішньоекономічної діяльності найхарактерніші для підприємств металургійної промисловості; підприємств харчової промисловості; фірми, що займаються збутом на зовнішні ринки, приватного університету.

Ситуація 2. Вітчизняна фірма підписала з іноземним підприємством два контракти: на імпорту товарів у національній валюті; на експорт товарів у валюті іноземного партнера (доларах). Станом на день реалізації контрактів (проведення експортно-імпорتنих операцій) курс національної валюти, можливо, зміниться. Визначте вид і джерела ризику.

Завдання 1.

Постійні витрати дорівнюють 20 000 грн., ціна реалізації одиниці продукції – 50 грн., змінні витрати на одиницю продукції 30 грн. Визначити точку беззбитковості.

Завдання 2.

Фірма розробляє та впроваджує нову техніку. З якими видами ризиків стикається фірма? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Теми рефератів

1. Характеристика алгоритму керування ризиками.
2. Вибір способів оптимізації ризику?
3. Методи відхилення від ризику та способи його компенсації.
4. Методи фінансування ризиків та їх можливості.
5. Етапи процесу ідентифікації ризику на транспортних підприємствах.
6. Моделювання операційних ризиків в логістиці.
7. Моделювання операційних ризиків.
8. Зарубіжний досвід ризик – менеджменту актуальний для вітчизняних підприємств.

Література: [1,1; 1.2;1.3;1.4; 3.5].

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні

3. Рекомендована література

Основна література:

- 1.1. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб.– К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
- 1.2. Мамчин М.М., Мних О.Б., Паробецька І.М. Управління ризиками в логістиці: конспект лекцій. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 153 с.
- 1.3. Логістика невиробничої сфери: Управління ризиками в логістиці : навчальний посібник / Л. О. Мажник, В. О. Письмак. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 164 с.
- 1.4. Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М., Сергєєва О. В., Веремейчик О. Ф. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Навчальний посібник / За заг. ред. Донець Л. І. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.

Допоміжна література:

- 2.1. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.
- 2.2. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. – Одеса, 2011. – 199 с.

3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 3.1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>
- 3.2. Міжнародний Інститут Дослідження Ризиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.miir.ru/>.
- 3.3. Quantum – Finance in Perspective. Сайт , присвячений кількісним методам ризик – менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.quantummagazine.com/>.
- 3.4. Офіційний сайт Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 3.5. Компаньон online [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.companion.ua/>